

مطالعه مقایسه‌ای راهبردهای تغییرات فرهنگی در ادبیات کودک و نوجوان: مورد پژوهشی سه ترجمه فارسی «داستان‌های خوب برای دختران جسور»

زری قهرمانی ارسی^۱ و کوروش عاکف^۲

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده زبان‌های خارجی و مطالعات ترجمه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۲/۰۸

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۴/۳۰

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی کردن استراتژی‌هایی با مترجمان فارسی برای کودکان و نوجوانان است که پرداختن به موارد خاص فرهنگی را انتخاب کرده‌اند. بعلاوه این مطالعه عوامل فرهنگی را که منجر به استفاده از استراتژی‌های خاص در انتقال موارد فرهنگی از فرهنگ یک زبان به زبان دیگر می‌شود را مورد بررسی قرار داده است. قسمت‌های تجزیه و تحلیل شده از کتاب داستان‌های خوب شب برای دختران جسور است که النا فاویلی و فرانچسکا کاوالو در سال ۲۰۱۶ نوشته‌اند و ترجمه سه کتاب را مترجمان معاصر مورد بررسی قرار دادند. این پژوهش توصیفی تطبیقی براساس مشخصه‌های ترجمه ادبیات کودک و نوجوان و اجزا انطباقی بافت فرهنگی انجام شده که کلینگ برگ (۱۹۸۶) آن را ارائه کرده است. توجه اصلی این پژوهش پرداختن به مشکلاتی است که در فرآیند ترجمه موارد فرهنگی به وجود می‌آید که البته کلینگ برگ آن را طبقه‌بندی کرده است: موارد واژگانی در جملات متن مقصد که متفاوت با متن مبدأ به نظر می‌رسد. نتایج حاکی از آن است که با در نظر گرفتن استراتژی‌های کلینگ برگ مترجمان می‌توانند از آن‌ها برای پالایش متن‌هایی استفاده کنند که در موارد ارتباط فرهنگی متقابل در فرهنگ خواننده مقصد (کودکان فارسی زبان) مورد قبول نیست و بیشتر تبادل فرهنگی متقابل در دو کتاب داستان از سه کتاب ترجمه شده است. براساس نتایج به دست آمده (تعداد تکرارها و درصدها) محقق به این نتیجه رسیده است که بازنویسی، جایگزینی و حذف پر استفاده‌ترین استراتژی‌ها توسط مترجمان بوده است. در آخر این نتیجه به دست آمده است که هر سه مترجم کتاب مذکور باید به عملکرد ارتباط فرهنگی متقابل توجه خاص داشته باشند و همچنین باید به هر دو زبان و هر دو فرهنگ آشنایی کامل داشته باشند تا بتوانند انتقال کامل در زمینه فرهنگی خود را به دست آورند تا موضوعات بین‌المللی آن‌ها فرصت را برای کودک و نوجوان در یادگیری چیزهای جدید درباره فرهنگ جدید فراهم کند.

واژه‌های کلیدی: ادبیات کودک و نوجوان، موارد خاص فرهنگی، بازنویسی، جایگزینی، حذف.

مقدمه

امروزه در دنیای ارتباطات زبان، ترجمه و ادبیات نقشی مهمی در ارتباط بهتر بین مردم دارند. اخیراً در مطالعات ترجمه تمرکز بر ترجمه به‌عنوان یک ارتباط بین فرهنگی در نظر گرفته می‌شود و به علت افزایش اهمیت نقش فرهنگ در ترجمه تمایل زیادی در ارتباط بین ترجمه و ارتباط فرهنگی به‌وجود آمده است. ضمناً زبان یک حامل فرهنگ به‌خصوص در ادبیات کودک و نوجوان است.

در دنیای امروز ترجمه ارتباط بین‌الملل متفاوت با زبان‌های متفاوت را امکان‌پذیر کرده است اما تفاوت در فرهنگ مشکلات چالشی را در ترجمه به‌وجود می‌آورد، به‌خصوص زمانی که مخاطبان آن ترجمه کودک و نوجوان باشند. همیشه ترجمه به‌عنوان یک وسیله ارتباطی ضروری در ارتباط متقابل فرهنگی در نظر گرفته می‌شود و از آن در بیان آنچه که دو ملت فکر می‌کنند، انجام می‌دهند و می‌گویند استفاده می‌شود.

موضوع این تحقیق ادبیات کودک و نوجوان و ترجمه کتاب‌های کودک و نوجوان است. بنابراین جنبه‌های متفاوتی از هر دو موضوع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است تا یک نظر جامع در این زمینه ارائه شود. بعلاوه تفاوت‌های فرهنگی به‌دقت مشخص شده است و به مفهوم آن‌ها برای ترجمه ادبیات کودک و نوجوان اشاره شده است و بر استراتژی متداول ترجمه در تغییرات فرهنگی متن منبع تأکید خاصی شده است.

همان‌طور که هانت می‌گوید کتاب‌های کودکان از کتاب‌های بزرگسالان متفاوت است. آن‌ها برای مخاطبان متفاوت نوشته شده است، با مهارت‌های متفاوت نیازهای متفاوت و روش‌های متفاوت خواندن؛ همچنین متن‌های تجربی کودکان اغلب غیرقابل درک هستند، اما بسیاری از ما مشکوک هستیم که آن‌ها غنی و پیچیده باشند. (هانت، ۲۰۰۵: ۲۸) ترجمه کتاب‌های کودک و نوجوان نقش اساسی در ارتباط تقابل فرهنگی دارد و این یک کار چالش برانگیز است. در واقع وقتی صحبت از کودک و نوجوان است، ترجمه یک کار حساس و دقیق می‌شود زیرا کودکان با آنچه که می‌خوانند یا می‌شنوند خیلی تحت تأثیر قرار می‌گیرند. همان‌گونه که یزدی (۱۳۹۱: ۳) در تحقیق خود اشاره کرده است، فرهنگ و عناصر فرهنگی جنبه‌های مهمی در ترجمه برای کودکان هستند. تفاوت‌های فرهنگی به‌خصوص ترجمه در کتاب‌های کودکان و نوجوانان مشکلات جدی را موجب می‌شود که ممکن است حتی به تغییرات عمده و مقدار زیادی تطبیق منجر شود. همچنین ام دال (۲۰۰۳: ۱) معتقد است که ترجمه یک ارتباط فرهنگی متقابل است. برای او ترجمه نه تنها یک انتقال از واحدهای زبانی است، بلکه یک انتقال فرهنگی نیز هست. بنابراین انطباق معیارهای فرهنگی ایمن در هنگام ترجمه برای کودکان مهم و ضروری است، به‌خصوص اگر فرهنگ‌های زبان مبدا و زبان مقصد از هم فاصله زیادی داشته باشند و کاملاً به دو سیستم متفاوت فرهنگی تعلق داشته باشند.

وندرگرفت (۱۹۹۷)، ذکر شده توسط اوبتین، (۲۰۰۰: ۱) معتقد است که «بعضی از محققان ترجمه ادبیات کودک و نوجوان را به‌عنوان یک وسیله ارتباطی انتقال فرهنگی توصیف می‌کنند که فرهنگ هر دو، کودک و بزرگسال را در بر دارد و این به این خاطر است که بزرگسالان با کودکان در ادبیات ارتباط برقرار می‌کنند. از طرف دیگر کودکان به ادبیات توسط مردم هم‌سن خود در کشورهای دیگر معرفی می‌شوند و آن‌ها در معرض قلمرو زندگی و فرهنگ دیگران قرار دارند که با این کار شروع می‌کنند به فهمیدن و پذیرفتن یکدیگر به‌عنوان یک فرد منحصربه‌فرد و داشتن تجربه‌های ادبی و

فرهنگی متفاوت. اگرچه ترجمه ادبیات کودک و نوجوان ممکن است که به خاطر اخلاق‌ها، ایدئولوژی‌ها و رسوم متفاوت دو فرهنگ متمایز باعث چالش‌هایی شود. ادبیات کودک مهم است زیرا برای کودکان و بزرگسالان فرصت‌های واکنش به ادبیات فراهم می‌کند.

قاریان، جلوه و تقی‌پور (۲۰۱۳: ۱) باور دارند که "ترجمه تقابل فرهنگی ادبیات کودک یکی از حوزه‌هایی است که به راحتی یک مترجم را با مشکلات زیادی به دام می‌اندازد. این کار نسبتاً سختی برای یک کودک است که یک ارتباط با فرهنگ‌های دیگر و ویژگی‌های منحصر به وجود آورد، حتی اگر یک خواننده کودک وارد صحنه شود و تصمیم بگیرد که برای یک کودک متن ترجمه شده را بخواند، او نیز احتیاج به درک کامل پیام و معنای متن دارد تا اینکه بتواند سوالات متعدد کودک را به طور رضایت‌بخشی پاسخگو باشد؛ بنابراین مسئله سخت‌تر می‌شود و در آنجا مترجم مردد می‌شود که کدام راه را انتخاب کند: بومی‌سازی یا بیگانه‌سازی؟"

ترجمه برای کودکان یک کار چالشی است، اما به علت ضعف فرهنگی و دانش ساختاری مترجمان غیر بومی یک مترجم با موانعی روبه‌رو می‌شود که باید به استراتژی‌ها توجه کند و آن‌هایی را که مناسب با متن است انتخاب کند. داستان‌های خوب شب برای دختران جسور کتابی است که النا فاویلی و فرانچسکا کوالو در سال ۲۰۱۶ نوشته‌اند و مترجمان و نویسندگان از سال ۱۳۹۶ آن را ترجمه کرده‌اند. این کتاب به عنوان اولین کتاب کودکی است که درباره زندگی ۱۰۰ زن خارق‌العاده در دنیا نوشته شده است. بر اساس نیویورک تایمز این کتاب در تاریخ کیک استریت پرفروش‌ترین کتاب اورجینال شناخته شده است که نشان می‌دهد دختران می‌توانند هر چیزی بشوند.

با در نظر گرفتن فرهنگ به عنوان واحد ترجمه روش‌های متفاوتی برای مواجهه با تفاوت‌های فرهنگی مطرح و اجرا شده است. در این تحقیق سعی شده است که استراتژی‌های کلینگ برگ به تصویر کشیده شده که بر اساس انطباق فرهنگی متن و تغییرات عمدی برای کودکان توسط سه مترجم معاصر است. بر همین اساس سوال تحقیق به این گونه مطرح شده است:

تا چه میزان مترجمان از استراتژی‌های انطباق فرهنگی متن و تغییرات عمدی برای کودکان و نوجوانان طبق استراتژی کلینگ برگ استفاده کرده‌اند؟

بنابراین هدف از این تحقیق این است که کدام استراتژی‌های ترجمه که کلینگ برگ (۱۹۸۶) ارائه کرد، برای ترجمه موارد خاص فرهنگی در ادبیات کودکان و نوجوانان در کتاب‌های منتخب ترجمه شده، استفاده شده است.

مرور ادبیات پژوهش

درباره ترجمه و ترجمه کودک و نوجوان کلینگ برگ (۱۹۸۶: ۱۰) چهار هدف برای ترجمه ادبیات کودک و نوجوان تعریف کرده است که آن‌ها را به دو دسته دوتایی تقسیم‌بندی کرده است:

الف) وسیع کردن دیدگاه درک و تجربه احساسی بین‌المللی محیط و فرهنگ‌های خارجی و ب) قابل دسترسی کردن بیشتر ادبیات برای کودکان.

الف) شرکت کردن در سیر تکاملی ارزش‌های خوانندگان و ب) دادن یک متن به خوانندگانی که با نداشتن دانش کافی می‌توانند آن را درک کنند.

ترجمه و فرهنگ در یک مسیر یکسان و به صورت هم‌راستا با هم حرکت می‌کنند. هائوس (۲۰۱۶: ۱۲) معتقد است که "در فرآیند ترجمه نه تنها دو زبان بلکه دو فرهنگ با هم در ارتباط هستند. در این صورت ترجمه یک شکل از ارتباط بین فرهنگی است." در واقع مطالعه کتاب ترجمه شده کودک از نقطه نظر مطالعات فرهنگی تمام جوانب مربوط به فرهنگ و زبان را در بر می‌گیرد تا مناسب‌ترین استراتژی کاربردی را برای انتقال عناصر فرهنگی از یک فرهنگ به فرهنگ دیگر پیدا کند. گامبیر (۲۰۰۴: ذکر شده توسط زارع بهدش و فیروزکوهی، ۲۰۱۰: ۱۵) باور دارد که "منابع خاص فرهنگی به جنبه‌های متفاوت زندگی روزمره مانند تحصیل، سیاست، تاریخ، هنر، موسسات، سیستم‌های قانونی، واحدهای اندازه‌گیری، اسم مکان‌ها، غذاها و نوشیدنی‌ها، ورزش‌ها و اتفاقات ملی در کشورها و ملل متفاوت در دنیا اشاره می‌کند." موارد فرهنگی اهمیت ویژه‌ای در ترجمه متن‌ها به خود اختصاص داده‌اند. صحبت در مورد ترجمه موارد خاص فرهنگی یک موضوع بحث برانگیز است، زیرا ممکن است که مترجمان متفاوت از یک لغت یا عبارت یکسان ترجمه متفاوتی داشته باشند (شاکریان، ۲۰۱۴: ۲). اگرچه آنچه که مهم است بهترین انتخاب یک مترجم است، زمانی که با موارد خاص فرهنگی در یک متن مواجه می‌شود تا یک معنای شایسته و یک معادل مناسب برای این موارد در متن مقصد پیدا کند. در نتیجه برای مترجمان مهم است که با روش‌ها و استراتژی‌های متفاوت در مواجهه با موارد خاص فرهنگی آشنا باشند.

وولف، کوتس و جنکینز (۲۰۱۰: ۴۲۵) گفته‌اند که "موارد خاص فرهنگی مواردی هستند که طبق نظریه گونه کلینگ برگ (۱۹۸۶: ۱۷) به طبقه‌بندی‌های خاصی تعلق دارند: منابع ادبی، زبان‌های بیگانه در متن مبدأ، اسطوره‌شناسی و باورهای محبوب مردمی، زمینه تاریخی، مذهبی و سیاسی، ساختمان و اساس منزل و غذا، رسم و رسومات و عادات، بازی و مسابقه، گیاهان و جانوران، عناوین و اسامی اشخاص، حیوانات خانگی و اشیاء، اسامی جغرافیایی، واحدهای اندازه‌گیری و وزن‌ها." در این تحقیق این ده طبقه‌بندی کلینگ برگ در طرح انطباق متن فرهنگی مورد بحث قرار گرفته است.

روش‌شناسی

این یک تحقیق توصیفی-تطبیقی است. برای به دست آوردن اهداف این تحقیق کتاب انگلیسی داستان‌های خوب شب برای دختران جسور نوشته النافاویلی و فرانچسکو کاوالو و سه کتاب ترجمه شده آن توسط: محمودی و فخیم زاده، واحد، سهرابی‌نیک و گودرزی، کتاب‌های استفاده شده در این تحقیق هستند. اطلاعات دقیقی که مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است تمام موارد خاص فرهنگی که در کتاب انگلیسی ذکر شده و سه کتاب ترجمه فارسی آن‌ها را شامل می‌شود.

این تحقیق کتاب‌ها را براساس استراتژی‌های کلینگ برگ در تطابق متن فرهنگی بررسی کرده است:

۱. افزودن توضیح: عنصر فرهنگی در متن مبدأ حفظ می‌شود اما یک توضیح کوتاه به متن اضافه می‌شود.
۲. بازنویسی: آنچه که متن مبدأ می‌گوید بدون استفاده از عنصر فرهنگی بیان می‌شود.
۳. ترجمه توضیحی: عملکرد یا استفاده از عنصر فرهنگی به جای اسم خارجی آن استفاده می‌شود.
۴. توضیح خارج از متن: توضیح ممکن است که به صورت پاورقی، پیش‌گفتار یا شبیه به این‌ها داده شود.
۵. جایگزینی یک معادل در فرهنگ زبان مقصد.

۶. جایگزینی یک معادل ناهمگون در فرهنگ زبان مقصد.
۷. ساده‌سازی: یک مفهوم کلی‌تر به جای یک مورد خاص استفاده می‌شود، به‌عنوان مثال "نوع" به جای "گونه"
۸. حذف: کلمه‌ها، جمله‌ها، پاراگراف‌ها یا فصل‌ها که حذف می‌شوند.
۹. غیر/محلّی‌سازی: تمام محیط فرهنگی متن مبدا به خواننده‌های متن مقصد نزدیک‌تر می‌شود.

یافته‌ها و مثال‌ها

برای هر استراتژی ترجمه یک مثال در این قسمت ارائه می‌شود.

۱. افزودن توضیح

مثال:

Margherita said that some of her best friends were stars. Their names were Eta Boo, Tauri, Zeta Her, Omega Tau and 55 Cygni. (p. 112)

صوفیا محمودی: مارگریتا می‌گفت که برخی از بهترین دوستانش ستاره‌ها هستند، ستاره‌هایی با نام‌های اتابو، تائوری، زتا هر، امگا تاو و سیگنی ۵۵. (۱۳۹۷: ۱۳۶)

شهلا واحد: مارگارتا گفت که برخی از بهترین دوستانش ستاره‌ها هستند. (۱۳۹۶: ۱۲۸)

امید سهرابی‌نیک: مارگاریتا می‌گفت بعضی از ستاره‌ها بهترین دوستان او هستند. نام‌های این ستارگان چنین بود: ستاره اتای عواء یا گاوران و صورت فلکی ثور یا گاو و ستاره زتای هرکول یا نشسته به دو زانو و ستاره امگای ثور یا گاو و ستاره دجاجة یا ۵۵ ماکیان. (۱۳۹۷: ۱۳۲)

دو مترجم محمودی و سهرابی‌نیک تلاش خود را کرده‌اند که استراتژی‌های کلینک برگ را در انطباق فرهنگی به ترتیب "بازنویسی" و "افزودن توضیح" انجام دهند، البته با در نظر گرفتن مورد خاص فرهنگی "اسامی اشیاء". محمودی از "بازنویسی" استفاده کرده است و اسامی ستاره‌ها را با تلفظ فارسی برای کودکان فارسی زبان نوشته است؛ اگرچه سهرابی‌نیک از "افزودن توضیح" استفاده کرده است و اسامی ستاره‌ها را به انگلیسی نوشته و همچنین معنای آن‌ها را در زبان مقصد توضیح داده است تا کودکان فارسی زبان سردرگم نشوند. خانم واحد از استراتژی "حذف" استفاده کرده است، بدون اهمیت دادن به اسامی ستاره‌ها.

۲. بازنویسی

مثال:

Once upon a time, a girl called Amelia saved enough money to buy a yellow airplane. She called it The Canary. (p.12)

صوفیا محمودی: زمانی دختری بود به نام آملیا. او پول‌هایش را پس‌انداز کرد و یک هواپیمای زرد رنگ خرید و اسم آن را گذاشت: فناری. (ص ۲۲)

شهلا واحد: روزی روزگاری دختری به نام آملیا مبلغ مورد نیاز خرید یک هواپیما را پس‌انداز کرد. او یک هواپیمای زرد

خرید و آن را کانری نامید. (ص ۲۸)

امید سهرابی‌نیک: روزی روزگاری دختری به نام آملیا پول‌هایش را پس‌انداز کرد و یک هواپیمای زرد رنگ خرید و اسم آن را قناری گذاشت. (ص ۲۰)

به‌طور صریح لغت "قناری" به یک نوع پرنده آوازه‌خوان زرد و کوچک اشاره می‌کند، و اینجا دو مترجم (محمودی و سهرابی‌نیک) از استراتژی "بازنویسی" با توجه به مورد خاص فرهنگی "اسامی حیوانات خانگی" استفاده مناسبی کرده‌اند. از آنجایی که یک خواننده کودک و نوجوان ممکن است که در درک معنای لغت "کانری" دچار مشکل شود، آن‌ها با استفاده از "بازنویسی" با تلفظ فارسی درک این مورد را آسان‌تر کرده‌اند. برعکس شهلا واحد از استراتژی "بازنویسی" استفاده کرده است بدون آنکه به تلفظ درست این لغت برای کودکان فارسی زبان توجهی کند. او از لغت "کانری" استفاده کرده بدون اضافه کردن اطلاعات بیشتر یا توضیحی در داخل یا خارج متن. در نتیجه ممکن است که کودکان در درک معنای این لغت مشکل داشته باشند.

۳. ترجمه توضیحی

مثال:

Amna's life changed when the International Weightlifting Federation allowed Muslim women to compete in a unitard (an outfit that covers all skin). (p.14)

صوفیا محمودی: زندگی آمنه از وقتی دگرگون شد که فدراسیون جهانی وزنه‌برداری اجازه داد تا زنان مسلمان باحجاب و پوشش کامل در رقابت‌ها شرکت داشته باشند. (ص ۲۴)

شهلا واحد: زمانی زندگی آمنه تغییر کرد که فدراسیون وزنه‌برداری بین‌المللی اجازه داد زنان مسلمان با پوشش کامل اسلامی وارد بازی شوند. (ص ۳۰)

امید سهرابی‌نیک: زندگی آمنه زمانی تغییر کرد که فدراسیون جهانی وزنه‌برداری به زنان مسلمان اجازه داد با پوشش کامل در مسابقات به رقابت بپردازند. (ص ۲۲)

براساس تطبیق متن فرهنگی کلینگ برگ تمام مترجمان از استراتژی "ترجمه توضیحی" با در نظر گرفتن مورد فرهنگی "زمینه مذهبی و سیاسی" استفاده درست کرده‌اند. لغت "unitard" به معنای یک پوشش تنگ از یک پارچه قابل استرچ است که تمام بدن را از گردن تا زانو یا ساق پا پوشش می‌دهد، اما مترجمان از استراتژی "ترجمه توضیحی" استفاده کرده‌اند و با اضافه کردن توضیحی خواسته‌اند مطمئن شوند که کودکان فارسی زبان با فرهنگ فارسی در درک آن مشکلی نداشته باشند.

۴. توضیح خارج از متن

مثال:

Hatsheput's mummy, wrapped in linen and perfumed with resins, had been removed from her original grave and hidden, but it was found in the Valley of the Kings a few years ago. (p.66)

صوفیا محمودی: جسد مومیایی حت شپ سوت پیچیده در پارچه کتان و آمیخته به عطر صمغ کاج که از آرامگاه

اصلی‌اش جابه‌جا شده و مخفی بود، چند سال پیش در درهٔ پادشاهان {گورستان فرعون‌ها در مصر} پیدا شد. (ص ۶۸) شهلا واحد: مومیایی هت‌شپتوس در میان پارچهٔ زبری که با رزین‌هایی معطر شده بود، از مقبرهٔ اصلی‌اش جابه‌جا و در مکان دیگری پنهان شد، اما سال‌ها پیش در درهٔ پادشاهان پیدا شد. (ص ۸۴)

امید سهرابی‌نیک: جسد مومیایی شدهٔ حت‌شپسوت که در پارچهٔ کتان پیچیده شده و با صمغ عطرآگین شده بود. از محل اصلی خود برداشته شده و در جایی دیگر پنهان شده بود، اما چند سال پیش در درهٔ پادشاهان {نام دره‌ای باستانی در کرانهٔ باختری رود نیل در کشور مصر است که در دوران مصر باستان به‌عنوان گورستان فرعون‌ها مورد استفاده قرار می‌گرفت} پیدا شد. (ص ۶۶)

دو نفر از مترجمان، محمودی و سهرابی‌نیک، از استراتژی "توضیح خارج از متن" در ارتباط با مورد فرهنگی "اسامی جغرافیایی" استفاده مناسب کرده‌اند. آن‌ها لغت "valley of the kings" را "درهٔ پادشاهان" ترجمه کرده‌اند و با در نظر گرفتن اینکه این عبارت در زبان مقصد درک بهتری داشته باشد و ریسک اشتباه متوجه شدن کودکان را به حداقل برساند، آن‌ها توضیح بیشتری را در خارج از متن در پاورقی داده‌اند. از طرف دیگر شهلا واحد از هیچ توضیح بیشتری استفاده نکرده است و فقط عبارت را بدون توصیف ترجمه کرده است.

۵. جایگزینی یک معادل در فرهنگ زبان مقصد

مثال:

She did not care about becoming the girlfriend of a powerful tyrant. (p.146)

صوفیا محمودی: دوستی و رابطه با یک حاکم ستمگر برایش ارزشی نداشت. (ص ۷۲)

شهلا واحد: او هرگز همسر یک دیکتاتور قدرتمند نخواهد شد. (ص ۱۵۸)

امید سهرابی‌نیک: او دوست نداشت که با یک حاکم ستمگر و قدرتمند رابطه داشته باشد. (ص ۷۰)

دو مترجم، محمودی و سهرابی‌نیک، از استراتژی "جایگزینی یک معادل در فرهنگ زبان مقصد" در ارتباط با مورد فرهنگی "زمینهٔ مذهبی و سیاسی" استفاده کرده‌اند. آن‌ها لغت "girl friend" را به "دوستی" و "رابطه" ترجمه کرده‌اند تا اینکه جایگزین یک معادل طبق فرهنگ کودک و نوجوان ایرانی داشته باشند. از طرف دیگر واحد از یک معادل ناهمگون استفاده کرده است و آن را "همسر" ترجمه کرده است، با در نظر گرفتن فرهنگ خوانندگان فارسی زبان و داشتن زمینهٔ مذهبی.

۶. جایگزینی یک معادل ناهمگون در فرهنگ زبان مقصد

مثال:

One summer morning, Jessica was playing with her sister and cousins by the pool. (p.84)

صوفیا محمودی: در یک صبح تابستان جسیکا با خواهرش و بچه‌های فامیل در کنار استخر سرگرم بازی بودند. (ص ۵۶)

شهلا واحد: جسیکا در یک روز تابستانی با خواهر و دختر خاله‌هاش در اطراف استخر بازی می‌کردند. (ص ۱۰۰)

امید سهرابی‌نیک: در یک صبح تابستانی جسیکا و خواهر و دخترعموهایش کنار استخر بازی می‌کردند. (ص ۵۴)

براساس انطباق متن فرهنگی کلینگ برگ دو مترجم، واحد و سهرابی نیک، از استراتژی "جایگزینی یک معادل ناهمگون در فرهنگ زبان مقصد" در ارتباط با مورد فرهنگی "زمینه مذهبی" استفاده کرده‌اند. با در نظر گرفتن فرهنگ هر دو مترجم لغت "cousins" را "دخترخاله‌هاش" و "دخترعموهاش" ترجمه کرده‌اند. آن‌ها از یک جایگزینی ناهمگون استفاده کرده‌اند، به علت عبارت "کنار استخر" و در نظر گرفتن زمینه مذهبی کودکان و نوجوانان آن‌ها ترجیح داده‌اند که از جنس مونث استفاده کنند. از طرف دیگر محمودی این لغت را "بچه‌های فامیل" ترجمه کرده است و سعی کرده تا یک جایگزینی معادل در فرهنگ زبان مقصد داشته باشد و سردرگم شدن یا برداشت اشتباه کودکان را به حداقل برساند.

۷. ساده‌سازی

مثال:

Good night stories for rebel girls

صوفیا محمودی: دختران جسور

شهلا واحد: دختران بلندپرواز

امید سهرابی نیک: داستان‌های خوب برای دختران بلندپرواز

محمودی و واحد از استراتژی "ساده‌سازی" در انطباق فرهنگی کلینگ برگ با در نظر گرفتن مورد فرهنگی "منابع ادبی (برای عنوان کتاب)" استفاده کرده است. آن‌ها این استراتژی را به کار برده‌اند تا کودکان فارسی زبان اسم کتاب را آسان‌تر و سریع‌تر به روش ساده متوجه شوند، اما مترجم دیگر، سهرابی، اسم کتاب را لغت به لغت (البته با حذف لغت شب) ترجمه کرده است.

۸. حذف

مثال:

Today, her paintings are worth millions of dollars. Tamara would be proud to know that the singer Madonna is one of her biggest fans. (p. 182)

صوفیا محمودی: امروزه نقاشی‌های او میلیون‌ها دلار می‌ارزد. تامارا اگر می‌دانست که اکنون یکی از خوانندگان مشهور پاپ از پر و پا قرص‌ترین هواداران نقاشی‌های اوست به وجود خود افتخار می‌کند. (ص ۵۴)

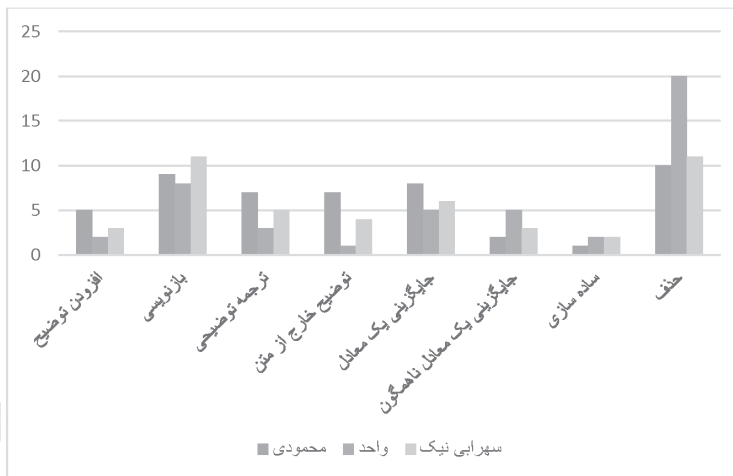
شهلا واحد: امروزه نقاشی‌های تامارا میلیون‌ها دلار ارزش دارد. (ص ۱۹۸)

امید سهرابی نیک: امروزه نقاشی‌های او میلیون‌ها دلار ارزش دارد. تامارا اگر می‌دانست خواننده‌ای به اسم مدونا یکی از علاقه‌مندان پر و پا قرص اوست بسیار به خود می‌بالید. (ص ۵۲)

شهلا واحد و صوفیا محمودی از استراتژی "حذف" کلینگ برگ با در نظر گرفتن "زمینه سیاسی و مذهبی" استفاده کرده‌اند. واحد یک جمله را به علت نام یک خواننده پاپ "مدونا" حذف کرده است زیرا این مورد با باورهای ایرانیان با توجه به مذهب و سیاست پذیرفته نیست. مترجم دیگر، محمودی، اسم خواننده را حذف کرده است اما آن را به این گونه ترجمه کرده است "یکی از خوانندگان مشهور پاپ". سپس او توضیح اضافه‌ای را با استفاده از "ترجمه توضیحی" به کلمه افزوده است تا مطمئن شود که برای کودکان فارسی زبان یک ترجمه مناسب آماده کرده باشد. برعکس سهرابی نیک از استراتژی

"بازنویسی" با تلفظ فارسی استفاده کرده است و آن را "خواننده‌ای به اسم مدونا" برای درک کودکان ترجمه کرده است. برای پاسخ به سوال تحقیق، محقق از نمودار و جدولی استفاده کرده است که نشان دهد که هر سه مترجم از همه روش‌ها و استراتژی‌های کلینگ برگ استفاده کرده‌اند به جز از غیر/محلی‌سازی. بسیار ضروری است که این مورد ذکر شود: مترجمان ۷ داستان را به‌طور کامل به‌علت "زمینه مذهبی و سیاسی" حذف کردند. این نشان می‌دهد که مترجمان مجبور به این کار بوده‌اند و انتخاب دیگری نداشته‌اند. در نتیجه محقق ترجیح می‌دهد که نمودار و جدول را بدون توجه به آن ۷ داستان ذکر شده توضیح دهد، اما چند نکته وجود دارد که لازم است گفته شود. محمودی ۷ داستان را حذف کرده بدون آنکه داستان دیگری اضافه کند، اما واحد ۱۱ داستان از ۱۱ شخصیت خارجی را حذف کرده و به جای آن ۱۱ شخصیت ایرانی اضافه کرده است. از طرف دیگر سهرابی نیک ۷ داستان را حذف کرده و ۱ داستان با شخصیت ایرانی اضافه کرده است. از این نقطه نظر محمودی تلاش خود را کرده است وفادارترین مترجم به زبان مبدأ و نویسنده آن باشد.

نمودار ۱-۴: داده‌های مبنی بر انطباق متن فرهنگی کلینگ برگ

جدول ۱-۴: انطباق متن فرهنگی کلینگ برگ براساس تکرار و درصد

	تکرار	محمودی	واحد	سهرابی نیک	میزان درصد	میزان درصد	میزان درصد
افزودن توضیح	۱۰	۵	۲	۳	٪۵۰/۰۰	٪۲۰/۰۰	٪۳۰/۰۰
بازنویسی	۲۸	۹	۸	۱۱	٪۳۲/۱۴	٪۲۸/۵۷	٪۳۹/۲۹
ترجمه توضیحی	۱۵	۷	۳	۵	٪۴۶/۶۷	٪۲۰/۰۰	٪۳۳/۳۳
توضیح خارج از متن	۱۲	۷	۱	۴	٪۵۸/۳۳	٪۸/۳۳	٪۳۳/۳۳
جایگزینی یک معادل	۱۹	۸	۵	۶	٪۴۲/۱۱	٪۲۶/۳۲	٪۳۱/۵۸
جایگزینی یک معادل ناهمگون	۱۰	۲	۵	۳	٪۲۰/۰۰	٪۵۰/۰۰	٪۳۰/۰۰
ساده سازی	۵	۱	۲	۲	٪۲۰/۰۰	٪۴۰/۰۰	٪۴۰/۰۰
حذف	۴۱	۱۰	۲۰	۱۱	٪۲۴/۳۹	٪۴۸/۷۸	٪۲۶/۸۳

بحث و بررسی

همان‌گونه که در نمودار و جدول ۴.۱ نشان داده شده است، پرتکرارترین استراتژی که محمودی و سهرابی نیک استفاده می‌کردند "بازنویسی" به ترتیب (۳۲.۱۴٪) و (۳۹.۲۹٪) است. بعد از آن برای صوفیا محمودی "جایگزینی یک معادل در فرهنگ زبان مقصد" (۴۲.۱۱٪) و توضیح در متن و خارج از متن (۴۶.۶۷٪) و (۵۸.۳۳٪) است. کم‌تکرارترین استراتژی "ساده‌سازی" (۲۰.۰۰٪) است. به‌طور یکسان در ترجمه سهرابی نیک بعد از "بازنویسی"، "جایگزینی یک معادل در فرهنگ زبان مقصد" (۳۲.۵۸٪) و توضیح در متن و خارج از متن (۳۳.۳۳٪) و (۳۳.۳۳٪) به ترتیب بالاترین تکرار را دارد. برعکس برای شهلا واحد پرتکرارترین استراتژی ترجمه "حذف" (۴۸.۷۸٪) و کم‌ترین تکرار توضیح خارج از متن در پاورقی (۸.۳۳٪) نوشته شد.

کاملاً واضح است که صوفیا محمودی و امید سهرابی نیک بیشترین تغییرات عمدی را در "بازنویسی" با تلفظ فارسی داشته‌اند تا وفاداری خود را نسبت به نویسنده و فرهنگ زبان مبدأ با توضیح بیشتر در پاورقی برای خواننده زبان مقصد حفظ کنند؛ همچنین آن‌ها از "جایگزینی یک معادل در فرهنگ زبان مقصد" استفاده کرده‌اند تا خوانندگان زبان مقصد را (کودکان فارسی زبان) با موارد لغوی معادل در زبان مقصد آشنا کنند. بعلاوه آن‌ها از استراتژی‌های مربوط استفاده مناسبی کرده‌اند. برعکس استراتژی که شهلا واحد از همه بیشتر استفاده کرده است "حذف" بوده است و این فرآیند از ترجمه این تأثیر را دارد که او بیشتر تمایل به این داشته است که متن مقصد را در سطح درک خواننده کودک منطبق کند تا از احتمال درک اشتباه یا ابهام خوانندگان فارسی زبان اجتناب کند، بدون در نظر گرفتن اینکه خوانندگان زبان مقصد اطلاعات زیادی را که نویسنده متن مبدأ نوشته بود را از دست داده‌اند. بعلاوه او به یک تعادل کامل بین استراتژی‌های دیگر توجه نکرده است.

درکل این تکرارها نشان می‌دهد که محمودی و سهرابی نیک از بازنویسی و افزودن توضیح در متن یا اضافه کردن اطلاعات بیشتر در خارج از متن در پاورقی استفاده کرده‌اند تا مطمئن شوند که بعضی کلمات یا جمله‌ها که مربوط به زبان مبدأ است ممکن است که برای خوانندگان زبان مقصد (کودکان فارسی زبان) آشنا نباشند، این دو مترجم تکرار بالایی از معادل‌ها در فرهنگ زبان مقصد را در متن گنجانده‌اند تا نشان بدهند که آن‌ها ارزش فرهنگی تفاوت بین زبان مبدأ و زبان مقصد را می‌دانند و آن‌ها سعی کرده‌اند که خوانندگان کودک و نوجوان را با موارد معادل لغوی در زبان مقصد آشنا کنند. از طرف دیگر برای واحد، تکرار حذف در ترجمه‌اش از همه بالاتر بوده است اما این حذف‌ها و وفادار نبودن به متن مبدأ ممکن است که به تأثیرات فرهنگی در زبان مقصد آسیب برساند. او چندین بخش از متن مبدأ را بدون توضیح حذف کرده است و همان‌طور که گفته شد کم‌ترین تکرار را در توضیح خارج از متن در پاورقی داشته است. بنابراین ممکن است که خوانندگان زبان مقصد نکات فرهنگی داستان‌ها را از دست بدهند. داشتن دانش کامل یا فقدان داشتن زمینه اطلاعات از زبان مبدأ و مقصد در جنبه فرهنگی می‌تواند به موفقیت یا شکست یک ترجمه منجر شود. بنابراین نتیجه این تحقیق می‌تواند هدف محقق را که تا چه اندازه عناصر فرهنگی برای کودک و نوجوان با تلاش مترجمان حفظ شده است را به تصویر بکشد.

نتیجه‌گیری

از نظر گروهی ترجمه یک فرآیند ساده است و ترجمه‌عالی یک رویای غیرممکن است و در اصل هیچ‌چیزی به‌عنوان یک ترجمه عالی وجود ندارد (کومار، ۲۰۰۸). اهداف اولیه از این تحقیق پوشش هرچه بیشتر جنبه‌های ادبیات کودک و نوجوان و ترجمه آن‌ها در حد امکان بود تا یک ایده کلی از موضوع و یک کار مرجع مفید آماده شود. اگرچه تمام تلاش بر این بود که یک ایده کامل در این زمینه ارائه شود، اما البته این امکان‌پذیر نیست که هر جنبه از موضوع را پوشش دهد زیرا عوامل، عناصر و نقطه نظرهای مختلف زیادی در این مورد وجود دارد که امکان گنجاندن همه آن‌ها در این تحقیق وجود ندارد.

پژوهشگر این تحقیق سعی کرده است که جنبه‌های مختلف در زمینه ادبیات کودک و نوجوان و ترجمه آن‌ها را پوشش دهد. البته نشان داده شده است که بیشتر کارشناسان معتقد هستند که زائر ادبیات کودک و ادبیات بزرگسال در مورد تئوری ترجمه و روشی که باید به آن اهمیت داد تفاوت زیادی با هم ندارند. اگرچه کودک و نوجوان دید محدودی نسبت به دنیا و تجربه زندگی دارند که باید این موضوع در نوشتن و در ترجمه برای آن‌ها مدنظر قرار بگیرد. در کل هر متن نوشته شده‌ای شاخصه‌هایی از فرهنگ را با خود دارد و انتقال این فرهنگ به فرهنگ دیگر به این معناست که این فرهنگ را به روشی با محیط جدید منطبق کنند. موضوع مهم این است که تا چه اندازه نیاز است که این تطبیق انجام شود. در مورد ادبیات کودک و نوجوان مرزهای انطباق یا تغییرات عمدی توسط مترجمان متفاوت درجه‌های متفاوتی دارد.

این تحقیق نشان داده است که در ترجمه داستان‌های خوب شب برای دختران جسور مترجمان توانایی‌ها، علائق، ارزش‌های اجتماعی خوانندگان را در نظر گرفته‌اند، و زمانی که یک ترجمه را خلق می‌کنند باید تا حد امکان مناسب برای کودک و نوجوان باشد. براساس این تحقیق سه مترجم متفاوت نگرش متفاوتی در ترجمه متن مبدأ داشته‌اند. این کاملاً واضح است که یک مترجم نمی‌تواند متن مبدأ را به‌خاطر تفاوت‌های زبان و فرهنگ صد در صد درست به متن مقصد ترجمه کند. آنچه که اینجا پیشنهاد می‌شود این است که وقتی یک مترجم در حال ترجمه کردن برای زبان و فرهنگ ایرانی است، نیاز است که ایده اصلی متن مبدأ را بدون از دست دادن ارزش سیستم جامعه ایران انتقال داده شود.

منابع

- سهرابی نیک، امید و گودرزی، آرزو. (۱۳۹۷). (ترجمه فارسی) داستان خوب برای دختران پرتوقع. تهران: فرهنگ نشرنو.
- محمودی، صوفیا و فخام زاده، پروانه. (۱۳۹۷). (ترجمه فارسی) دختران جسور. تهران: گل آذین.
- واحد، شهلا. (۱۳۹۶). (ترجمه فارسی) دختران پرتوقع. تهران: انتشارات پردیس آباریس.
- Favilli, E & Cavallo, F. (2016). *Good Night Stories for Rebel Girls*. Timbuktu labs, Inc.
- Gharyan, A., Jelveh, R & Taghipour, A. (2013). "A Descriptive Study of Culture-Specific Items in Persian Translation of Harry Potter Novels". *Case Study Journal*, no 7. pp 8-13.
- House, J. (2016). *Translation as Communication across Language and Culture*. London/New York: Rout-

ledge.

- Hunt, P. (2005). *Understanding Children's Literature*. B. Blackwell.
- Klingberg, G. (1986). *Children's Fiction in the hands of Translators*. *Studio Psychology*. London: Bros Publication.
- Mdallel, S. (2003). Translating Children's Literature in the Arab World. *Translator's Journal*. no 48. pp 298-306.
- Oittinen, R. (2000). *Translating for Children*. Tampere University. Finland.
- Shakerian, P, Yousefi, K & Azari, M. (2014). "The Role of Culture-Specific Items in translation of Children's Literature". *Elixir International Journal*. no 77. pp 2.
- Wolf, S, Coats, K & Jenkins, C. (2010). *Handbook of Research on Children's Young Adult's Literature*. New York: Routledge.
- Yazdi, S. (1391). "Domestication and Foreignization in Children's Literature Translation in the Last Decade (1380s)". M. A. Thesis. pp 3
- Zare Behdash, E & Firoozkoohi, S. (2010). "Culture-Specific Items in Literary Translation". *Translation Journal*. no 5. pp 15.